

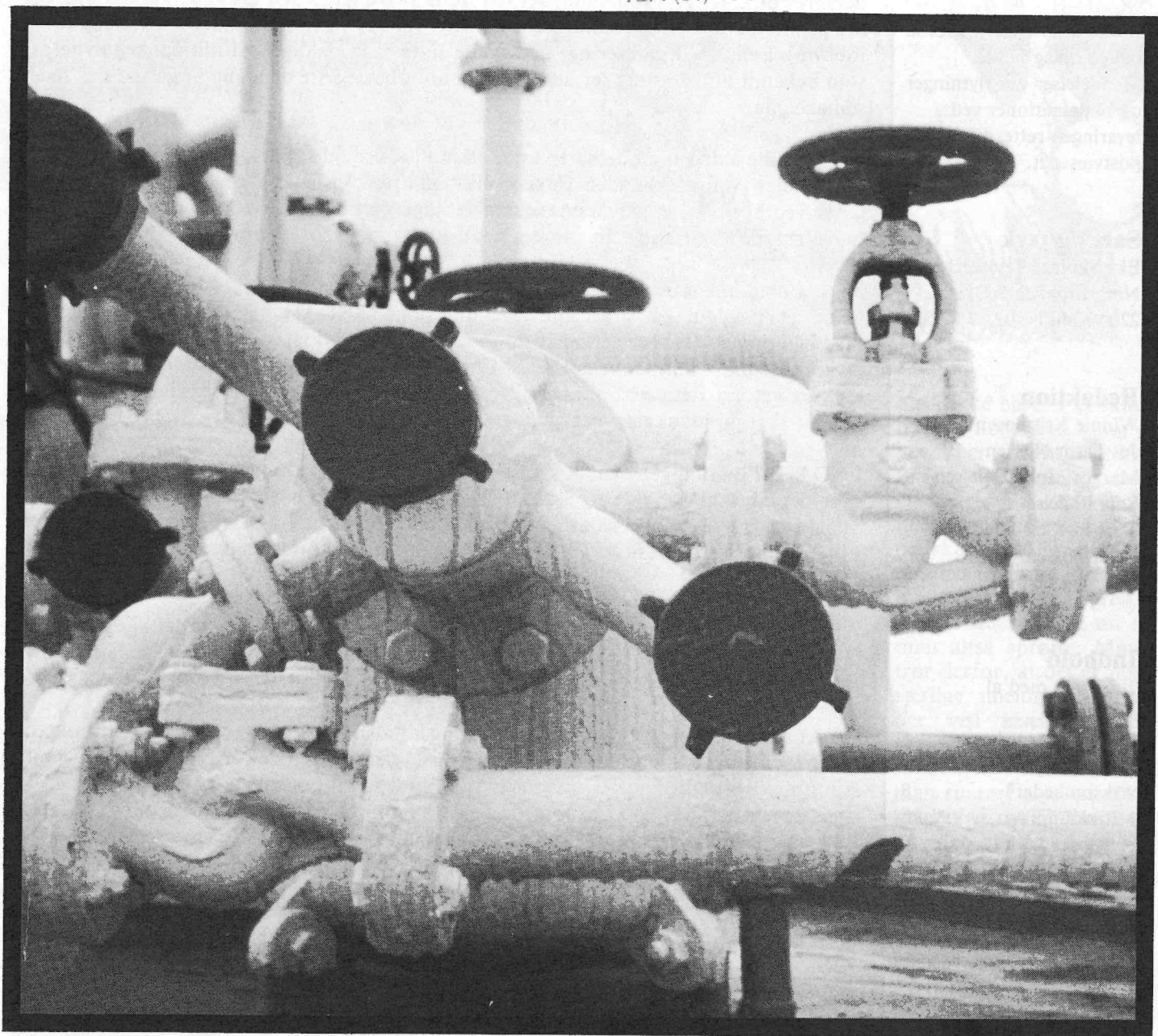
NOAH

73

FEBRUAR 81

KR. 8

NOAH
STUDIESTRÆDE 24, ST.
1455 KØBENHAVN K
TLF. (01) 15 60 52

**HVEM LUKKER
VIRKSOMHEDER?**

Udgiver

NOAH

Rådhusstræde 13, 1.

1466 Kbh. K.

Tlf. 01 - 15 60 52

Giro 5 56 00 39

Åbningstid:

hverdage 10 - 16

Abonnement

NOAH 71 - 78 kr. 65,-

Ældre numre kan købes så længe oplag haves.

Meddelelser om flytninger og reklamationer vedr. leveringen rettes til postvæsenet.

Sats og tryk

Eks-Skolens Trykkeri ApS

Nørrebrogade 5 C, st.

2200 Kbh. N, 01 - 35 72 76

Redaktion

Winnie Kristensen

Jes Ferm Nielsen

Margot Møller Nielsen

Søren Nielsen

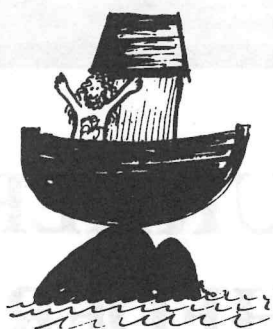
Torben Kure Nielsen

Peter Nissen

Henning Schroll

Indhold

Juletræet med al sin glans	3
Miljørødderne lever ..	5
Hvem lukker virksomheder?	8
Miljøkamp — en debatbog	10
Sød aktion	12
Gamle aviser & fed profit	14

Det parlamentariske miljøarbejde

I sommerferiens varme dage indkaldte Miljøforbundet i Esbjerg den samlede miljøbevægelse til kongres på Askov Højskole. Det vakte en del postyr, at man dels fejlagtigt underskrev bl.a. NOAH som indbyder (på trods af NOAH's protester) dels at miljøforbundet på selve kongressen fremlagde et færdigt forslag til en pyramideorganisering af miljøbevægelsen, en organisering, der skulle sigte mod deltagelse i miljøankenævnet. Og som bekendt afviste stort set den samlede miljøbevægelse dengang at gå ind i et sådant samarbejde.

NOAH ville aldrig umiddelbart kunne gå ind i et arbejde af den art, for selvom vi havde været enige i miljøforbundets forslag, ville det kræve en diskussion i vores Intern-blad eller en vedtagelse på et halvårsmøde. Og det tager jo tid, bl.a. fordi vi normalt kun holder halvårsmøde hvert halve år.

Nu er tiden imidlertid gået og diskussionen har været ført i NOAH-Intern og på et halvårsmøde i begyndelsen af december. Konklusionen i NOAH er helt klar: Vi vil ikke være med i en pyramideorganisering af miljøbevægelsen og vi vil ikke være med til at satse på at komme ind i miljøankenævnet. Miljøankenævnet er og bliver industriens og landbrugets vetoret i ethvert miljøspørgsmål, der behandles af de offentlige myndigheder. Derfor skal miljøankenævnet væk.

I NOAH er holdningen den, at kræfterne vil være langt bedre brugt ved styrkelse af samarbejdet internt i miljøbevægelsen, f.eks. om landsdækkende kampagner, lokale og regionale sager mv. Altså som arbejdet for at bevare Århus Gasværk, arbejdet for et rent Lillebælt, Græsrodsfestival i Odense, Nordsøhøring og Amagerværk III-høring i København mv.

Afvisningen af miljøankenævnet betyder imidlertid ikke afvisning af deltagelse i alle andre organer. Vi mener f.eks. ikke at levnedsmiddelområdet har samme karakter af enkeltinteressers magtudøvelse som miljøankenævnet.

På det sidste har en række partier i folketinget indstillet NOAH til en plads i miljøkreditrådet som led i revisionen af miljøstøtteleven. I dette råd sidder man og bevilger offentlig støtte til virksomheder, der investerer i miljøforbedringer. Arbejdet omfatter bl.a. indsigt i og vurderinger af virksomhedernes økonomi og teknologi. Der er nok nogen, der ikke har været begejstret for at have NOAH til at kigge med i den slags sager, ihvertfald har socialdemokraterne sammen med venstre og konservative nedstemt forslaget. Derimod blev der plads til Håndværksrådet.

Moralen er, at spørgsmålet ikke er enten en blank afvisning af parlamentarisk arbejde eller en blind satsning på det. Der kræves en konkret vurdering af de enkelte organer, sammenholdt med den situation, NOAH iøvrigt står i. Miljøankenævnet er en instans der står hævet over det gængse demokrati, miljøankenævnet blamerer sig stadig mere ved varetagelse af særinteresser, som f.eks. i den seneste Superfossag (se inde i bladet). Går miljøbevægelsen ind i dette organ nu, vil vi udskyde den dag hvor nævnet bliver for besværligt, selv for et folketingsflertal.

Problematikken er en anden, ved f.eks. miljøkreditrådet. Mange af de miljøinvesteringer, industrien foretager i disse år, er simple forsøg på at undgå spild af råstoffer som er blevet for dyre. Investeringer som hurtigt tjenes hjem igen. Miljøbevægelsen kunne have stor fordel af en øget indsigt i de forhold. Måske så stor fordel, at vi kunne gå på kompromis med de problemer, der måtte følge med.

Juletræet med al sin glans

En rigtig julehistorie om hvordan en produktionsskovbruget - udvikler sig under *privatøkonomien* imod *økologiske* og *samfundsøkonomiske* interesser. Et eksempel på hvordan »skadedyr« ikke bare er skadedyr og hvordan »behov« for *giftsprøjtning* kan være styret af penge mere end af hvordan dyr og planter opfører sig. En del af det er måske nok gammel vin på nye flasker, men jeg kunne alligevel ikke stå for eksemplet her. Jeg tar dig nu med ud på en ordentlig skovtur - både i den ene og den anden forstand. Skovtur på den måde at vi skal i skoven, og skovtur på den måde at vi »kommer langt omkring«.

Min historie handler om en lille sommerfugl, som hedder grannålevikleren. Den er mindre end 1 cm lang, slank og med brune og grålige farver med hvide tegninger. Den lever på gran, findes overalt i landet og er alle steder meget almindelig, og alligevel er den så uanselig, at ingen mennesker vel bemærker den. Grannåleviklerens larve æder grannåle, som den borer sig ind i og derpå huler ud med sit gnav. Larvens ekskrementer falder til jorden og omdannes her til næringsstoffer, som grannerne så igen kan bruge; larverne og de voksne sommerfugle tjener selv som føde for en lang række dyr, både insekter og fugle, den er blot eet af mange hjul, der får de naturlige kredsløb i skovens økosystem til at dreje rundt. Og på den måde ligner den for så vidt utallige andre små almindelige men anonyme insekter.

Lige netop de nåle, som larven æder, kan selvfølgelig ikke længere virke i træets fotosyntese af stof og således tjene grantræet i at lave mere grantræ, men der

er faktisk så få nåle der spises pr. træ, at man overhovedet ikke har kunnet måle det som et tab i »tilvækst af vedmasse«, altså hvormegent nyt træ der er dannet i en årring. Derfor har skovfolkene ikke interesseret sig for grannålevikleren, og man har for eksempel aldrig før giftsprøjtet mod den.

Men nu er den ved at blive et »skadedyr«. Fordi der er blevet flere af dem og de spiser mere? Nixenbixen, slet ikke. Grannålevikleren opfører sig stort set som den altid har gjort, men skovbruget er i stadig større grad gået over til at bruge gran til juletræer og pyntegrønt, bl.a. til en meget stor eksport. Du kan i øjeblikket (november) se lastvogn efter lastvogn med gran trille sydpå. Og har grannålevikleren gnavet på gran der skal bruges til juletræer og pyntegrønt, så kan skovfolkene pludselig ikke længere trøste sig med, at det jo slet ikke går ud over vedproduktionen: der bliver nogle brune nåle siddende spredt i det grønne, som »ødelægger

udsendet« og derfor ned sætter fortjenesten på dette ellers meget indbringende salg.

Og — vupti — er grannålevikleren blevet et skadedyr, som man vil sprøjte imod, ligesom man Med samme begrundelse allerede er begyndt at sprøjte mod ligeså uskadelige bladlus, som også findes på gran:

Kunstighed

Lad os bare sige at her er en lille første pointe. Mange gange foretrækker vi kunstighed fremfor natur, også hvor gevinsten er tvivlsom, som f.eks. når vi ikke vil acceptere lidt spredte brune nåle på vores juletræ, selvom de juletræer der startede traditionen må have set sådan ud. Det er vi blevet vænnet til gennem vore dages syntetiske og industrielle produktion. Du ser det ikke og ved det næppe, men i dette tilfælde koster kunstigheden giftsprøjtning i skoven.

Skadedyr

Men ellers er hovedpointen hidtil, at et skadedyr

altså ikke bare er et skadedyr og noget een gang givet. Vi er så vant til at høre ordet »skadedyr« og mange sætter vel næsten lighedstegn mellem insekter og skadedyr, fordi vi fra landbruget kun hører om insekter der laver angreb og store skader, og at nu må man altså sprøjte. Mange tror derfor, at det er nogle særlige uheldige egenskaber ved insekterne, der uundgåeligt gør dem til skadedyr. Men ofte kan man snarere sige, at det er måden vi dyrker landbrug på, der gør insekterne til skadedyr, og det sætter nu altså giftsprøjtningerne i et lidt andet lys.

Historien fortsætter

Historien fortsætter. Tilfældigvis er netop grannåleviklerens biologi meget grundigt undersøgt herhjemme. Jeg fortalte før om, at den er meget almindelig overalt, men at den aldrig bliver så talrig, at den hæmmer granernes vedproduktion. Det skyldes faktisk, viser undersøgelserne, at nogle andre små uanselige insekter,

snyltehvepse, i meget høj grad »regulerer« antallet af grannåleviklere. Altså et godt eksempel på, at naturen ofte selv klarer ærterne, når man bare ikke modarbejder og forstyrrer den for meget. Skal man nu sprøjte, er man nødt til at gøre det omkring det tidspunkt, hvor grannålevikleren klækker fra æggene og larven borer sig ind i grannålen. Hvis man ikke sprøjter på det rigtige tidspunkt, så kommer larven aldrig i kontakt med giften, som jo kun sidder udenpå nålene. **Derimod** vil de snyltehvepse, som normalt holder viklerne i skak, blive slemt ramt, og kan ikke holde dem nede. Næste år kan man derfor så være helt sikker på, at grannålevikleren er et »skadedyr« og så har Kemisk Værk i Køge fået en ny fast kunde.

Her en tredje pointe altså. Man kan nemt ødelægge mere end man gavner med giftsprøjtning, og, hvad der er endnu værre, giftsprøjtningen kan være med til at skabe et behov for mere giftsprøjtning.

En fjerde pointe: Vi har haft giftsprøjtning i landbruget i mange år før miljødebatten rigtigt kom i gang, og selvom vi er imod den, har vi måske også midlertidigt vænnet os en smule til den. Skovene herhjemme har derimod været et økosystem, som ganske vist har været under kultur, men som netop i ubemærkethed i disse år er ved at betynde at få insektgifte og såmænd også kunstgødning i stil med det industrialiserede landbrug. Fordi det kun lige er startet, har vi nok en bedre chance for at sætte spørgsmålstegn ved denne udvikling og påvirke den.

Matadorreglerne for skovbrug

Men hvorfor er man ikke begyndt at sprøjte tidligere i skovbruget, man har jo netop sprøjtet i mange år i landbruget? Ja, udover at der er visse biologiske forskelle, så skyldes det i høj grad at der har været to ret

forskellige slags økonomi i de to erhverv. Med privatøkonomien er det jo sådan, at pengene flytter derhen, hvor der er mest at tjene. Og er der noget der er vigtigt for penge, så er det dét, at de løber hurtigt; en investering skal gerne hurtigt hjem igen. Hvis penge skal vente, skal det i hvert fald være på en ekstra meget stor fortjeneste, og i traditionelt dansk skovbrug er der lang ventetid og ikke så store fortjenester. I landbruget er ventetiden kortere og pengene løber hurtigere. Hvis landmanden sprøjter mod skadedyr eller spreder kunstgødning, ja, så får han et merudbytte allerede det næste år.

Men når skovfolkene planter bøg på god jord, går der vel 90 år inden pengene ruller hjem i kassen igen. Hvis de planter gran på god jord er ventetiden kun 40 år, med juletræer og pyntegrønt og kunstgødning går det igen endnu hurtigere. Det er den væsentligste årsag til, at man ofte fælder løvtræer, især bøg og så nyplanter med gran, eller måske fælder gammel gran og nyplanter med »nobilis« gran (til pyntegrønt).

Hvis man fældede skoven og lavede bygmarker ville pengene løbe allerhurtigst; dette foregik faktisk i stor stil for flere hundrede år siden. Skovene var da ved at forsvinde, og man indså at det var imod samfundets interesser og Fredsskovsforordningen af 1805 blev til. Fredsskovsforordningen, som med visse ændringer stadig gælder, krævede genplantning af skov hvor der fældes skov (men ingen regler for hvilken slags skov!). I virkeligheden er det en meget klar indrømmelse af, at privatøkonomien ikke er en tilstrækkelig målestok til at styre et samfunds produktion og udvikling. Et så kraftigt indgreb i den private ejendomsret ville idag utvivlsomt give anledning til et voldsomt politisk slagsmål.

Plant et træ

For miljøfolk er det selvfølgelig ikke en ny erkendelse, at privatøkonomien er roden til meget af det onde vi er op imod, fordi den er komplet uegnet til at varetage samfundsinteresser overfor privathensynet til de få, f.eks. miljøhensyn (sprøjtetegnene), rekreative interesser og almene menneskelige hensyn, der ikke kan sættes kroner og øre på. Privatøkonomien er heller ikke egnet til at tage langsigtede hensyn overfor kortsigtede gevinster, som i tilfældet med de store skovfældninger.

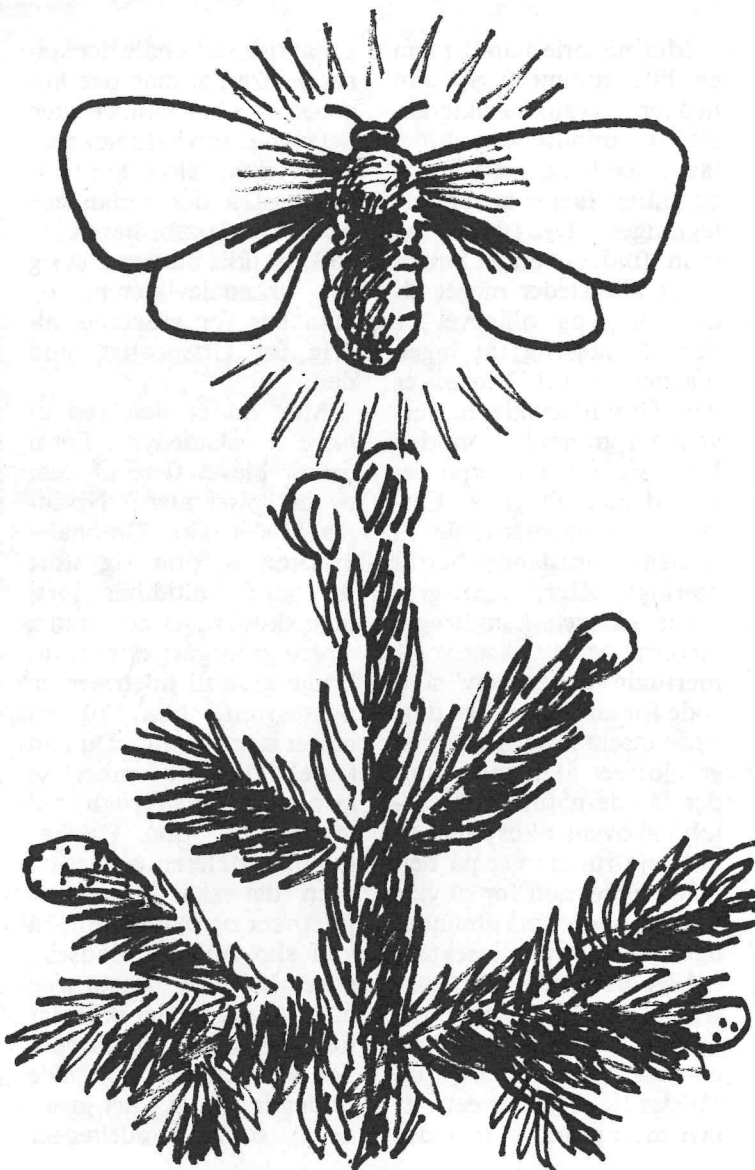
Hvis vi ikke bare vil sætte et stort statsligt tekniker- og kontormandsvælde op imod privatøkonomien, må vi altså komme op med noget mere originalt. Det er i høj grad et forsømt punkt, og derfor er det opmuntrende at der netop i skrivende stund foregår en de-

bat i SF om en faglig politik for 80'erne, hvor krav om samfundsnytte og kvalitet i produktionen skal supplere den mere traditionelle lønkamp. Det er ikke mindst opmuntrende, fordi det må være vigtigt at en del af debatten om, hvordan miljøkampen skal indpasses i den samlede politik nødvendigvis må ske i partierne, noget vi nok har savnet længe.

Det er ikke noget tilfælde at man har brugt dét at plante et træ, som et smukt symbol på det at sætte noget i gang, selvom det først bliver ens børn eller børnebørn, der kan høste frugterne.

Se, var det ikke en rigtig julehistorie var det i hvert fald en ordentlig skovtur, både i den ene og den anden forstand. Plant et træ.

Jens Reddersen

Miljørødderne lever

Miljørødderne lever, er i bevægelse og har det godt! Det blev slået fast på den miljøkongres, der afholdtes sidst i august på Askov Højskole. Her samledes aktive fra mere end 50 forskellige grupper, der på en eller anden måde arbejder for et bedre miljø. Grupperne spændte lige fra OOA over Miljøforeningen i Ebeltoft Kommune til Friluftsrådet.

Begivenheden blev ret sensationelt behandlet i dagspressen, både før og efter mødet også fordi bl.a. NOAH i starten tilsyneladende var mindre villige til at deltage. Mødet har ikke været omtalt her i bladet før — det vil vi forsøge at råde bod på med denne artikel.

NOAHs Aktualitetsgruppe var stærkt involveret i diskussionen op til mødet, deltog og vil her referere vores opfattelse af, hvad der skete på kongressen og også belyse den særlige måde, der tænkes og arbejdes på i miljøbevægelsen. Uden denne baggrund er det nemlig ikke muligt at forstå vores tilfredshed med kongressens forløb og resultat.

Positivt forløb

Indbydelsen lagde op til en »kongres for miljøbevægelsen«. Det skulle imidlertid vise sig, at et så højtideligt ord som »kongres« slet ikke ramte den stemning, der kom til at herske de to dage på Askov Højskole. Stemningen blev uformel, afslappet og munter. Kongressen blev kort sagt til et møde — den betegnelse vil vi også bruge her.

Mødet kom til at indeholde det, vi havde håbet: diskussion af erfaringer, gensidig inspiration og etablering af personlige kontakter. Det blev bekræftet, at der var enighed om, at en overordnet »landsorganisation« for miljøgrupper

ikke er nogen god ide. Og at den gensidige kommunikation skal forøges yderligere for at styrke samarbejdet i miljøkampen, lokalt og i konkrete sager. Der var altså god grund til at være glade, da vi tog fra Askov.

Demokrati ta'r tid

Initiativet til konferencen havde ellers sat NOAH i en underlig situation: Der skulle i løbet af meget kort tid tages stilling til planer om formaliseret samarbejde i miljøbevægelsen, — planer som først blev offentliggjort ved ankomsten til mødet. En sådan forhastet beslutningsproces kan ikke gennemføres med den arbejdsform og basisdemokratiske struktur, der kendetegner langt de fleste af miljøgrupperne.

Vores organisatoriske struktur bryder radikalt med den form, der er kendetegnende for traditionelle foreninger — vi er mere en organisme end en organisation. Strukturen er flad: vi har ingen formænd, bestyrelser eller administrative apparater. Aktivitet er den eneste form for medlemsskab, alt arbejde hviler på aktivisternes egen indsats og alle beslutninger tages i fællesskab.

Når alle skal inddrages i beslutningsprocessen bliver denne grundig — og langsommelig. Det gælder selvfølgelig i særlig grad landsdækkende organisationer som for eksempel NOAH. Sådan må det nødvendigvis

også være: demokrati tager tid. Vi har naturligvis diskuteret vores erfaringer med denne grundige — men også langsommelige — fremgangsmåde gennem årene, og sætter den stadig meget højt. Så højt, at det kom os helt på tværs så hurtigt at skulle tage stilling til en vidtgående omorganisering af miljøbevægelsen.

Ingen mandater

Nogle måneder var altså slet ikke nok til i hele NOAH at få taget en tilbunds-gående diskussion om at indgå i et mere formaliseret samarbejde med andre, der arbejder for det levende miljø. Vi, der kom til mødet fra NOAH kunne kun tale som enkeltpersoner, der var ikke nogen mulighed for at indgå bindende aftaler på hele organisationens vegne. Både fordi der ikke havde været tid til en ordentlig diskussion om det konkrete forslag og fordi enhver tanke om at vælge delegerede med beslutningsmandat er os helt fremmed.

Det er ikke kun i NOAH, at basisdemokratiet fungerer sådan. Da Lars fra O.V.E. allerede i mødets første plenum rejste spørgsmålet om deltagernes kompetence viste det sig, at næsten alle havde det på samme måde som os: de havde ikke noget mandat fra den organisation, de var aktive i og kunne kun udtale sig på egne vegne. Der kunne med andre ord ikke tages nogen bindende beslutninger på mødet.

Gode diskussioner

Vi oplevede det som en vældig lettelse at få slået fast, at weekenden kun skulle bruges til at snakke sammen fremfor til at tage forhastede beslutninger. Det gav os mulighed for at tale sammen aktivist til aktivist uden de spegede hensyn man kan være nødt til at tage i mere traditionelle politiske forsamlinger. Man behøvede ikke at bruge tiden på at forholde sig taktisk til hinanden, debatten var præget af, at der ikke skulle tages beslutninger, og alle kunne ytre sig

Ole Fjord Larsen fra Miljøforbundet i Esbjerg har sendt NOAH-bladet en artikel om sin opfattelse af miljøkongressen i Askov. Redaktionen af NOAH-bladet har imidlertid læst en identisk artikel af samme forfatter i Politisk Revy nr. 387 21. nov. 1980, 18. årgang. Redaktionen vil derfor af resourcemæssige grunde henvise interesserede læsere til Politisk Revy.

ud fra egne miljøpolitiske erfaringer, uanset om man kom fra en stor eller en lille organisation og havde været aktiv i kortere eller længere tid.

Keld fra Folkebevægelsen mod Hårde Stoffer udtrykte præcis det fælles ønske, da han sagde, at han ville ha' Askovs traditionsrige talerstol til at ryste — og det kom den til! Der blev snakket frit fra leveren, vi blev inspirerede, grinede og var enige og uenige. At debatten fik denne karakter skyldtes nok netop, at vi ikke var bundet af mandater og organisationspolitiske hensyn.

Ingen overordnet landsorganisation

Selv om mødet altså primært fungerede som et meget livligt debatforum, kom der også nogle vigtige konkrete resultater ud af det. Vi fik demonstreret enigheden om, at der ikke skulle laves nogen overordnet landsdækkende miljøorganisation. Der blev imidlertid ikke taget afstand fra samarbejde — tværtimod.

Øget samarbejde

Øget kontakt og informationsudveksling med henblik på at styrke fælles initiativer og aktioner om konkrete sager i lokalområderne er nødvendig. Dette samarbejde skal virkeliggøres i overensstemmelse med vor hidtidige arbejdsform. Konkret blev dette udmøntet i, at vi vedtog at mødes igen næste år til et »miljøtræf« (altså ikke nogen kongres), og at der skal etableres en mere regelmæssig udveksling af informationer grupperne imellem. Det er et resultat, der er almindelig tilfredshed med.

NOAHs opbygning

Man kan nok med rette spørge, hvorfor også vi var tilfredse med mødets resultat: ingen overordnet landsorganisation. NOAH er jo som bekendt en landsdækkende organisation, der arbejder med alle mulige sider af miljøkampen.

Burde vi ikke drage konsekvensen af Askovmødet og dele os op i små selvstændige grupper?

Spørgsmålet er irrelevant — faktisk har NOAH fungeret organisatorisk på den måde hele tiden. Samarbejdet på landsplan består i, at vi holder hinanden regelmæssigt informeret om vores aktiviteter. Det sker igennem et internt 14-dages blad og et halvårligt møde for alle lokalgrupperne. Enhver NOAH-gruppe er fuldstændigt selvstyrende og kan arbejde med, hvad de finder vigtigt for tiden.

Fælles grundlag

Når vi alligevel opretholder NOAH på landsplan, er det fordi vi har nogle

temmeligt veldefinerede fælles miljøpolitiske holdninger. Disse holdninger ligger til grund for vores daglige arbejde mod de mange forskellige former for miljøødelæggelse. Og vores forskellige arbejdsområder giver os omvendt mulighed for gennem mangesidige erfaringer sammen at udvikle disse holdninger yderligere. På landsplan diskuteres og sammenfattes NOAHs miljøpolitiske overvejelser gennem det interne blad og de halvårlige møder.

Ingen overorganisation

Det må være indlysende, at vi på baggrund af disse organisatoriske erfaringer hverken kan eller vil indgå i

en overordnet landsdækkende miljøorganisation med en traditionel struktur. En sådan vil i bedste fald være af begrænset nytte og i værste fald direkte skadelig for miljøarbejdet.

Hvem er miljøbevægelsen?

Dannelsen af en overordnet »Landsorganisation« ville omgående rejse spørgsmålet: hvem er egentlig miljøbevægelsen? Er det kun de »rene« miljøgrupper såsom Danmarks Naturfredningsforening, NOAH og Miljøforeningen i Åbenrå? Hvad med Dansk Cyklist Forbund, Biologforbundet, de talrige beboerforeninger og Fremtiden i Vore Hænder — allesammen grupper, der på

en eller anden måde arbejder med miljøspørgsmål? For slet ikke at tale om de politiske partier, der efterhånden er ved at vælte over hinanden i deres iver for at gøre partihoserne grønne? Eller det groteske eksempel REO, som selv siger, at de er en miljøorganisation?

Åbenhed?

Det ville kort sagt blive en uhyre vanskelig og langvarig proces at få lavet en definition og afgrænsning af miljøbevægelsen, der ville kunne accepteres af alle. Miljøaktivisternes tid og kræfter kan bruges bedre! Mødet i Askov enedes derfor også om, at næste års Miljøtræf skal være åbent for alle interesserede; enhver skal kunne give sit bidrag til diskussionen om miljøarbejdet. Som Per fra Ø-lejrbevægelsen sagde, da spørgsmålet om de politiske partiers eventuelle deltagelse i næste års Miljøtræf blev rejst: »Jeg vil fandme nødtigt sidde og bestemme, hvem der er gode nok til at være sammen med mig.«

Miljøpolitisk enighed?

Denne åbenhed ville ikke være mulig, hvis der skulle dannes en overordnet »landsorganisation« — en overordnet landsorganisation ville nemlig som minimum kræve enighed om en fælles overordnet miljøpolitik. Denne enighed eksisterer ikke i dag — bl.a. er der næppe enighed om, hvor meget der kan opnås gennem arbejde i den statslige miljøadministration. Det er da heller ikke nogen historisk tilfældighed, at der eksisterer flere landsdækkende miljøorganisationer i dag.

Udarbejdelsen af en fælles miljøpolitik ville også betyde, at de grupper, der arbejder med bestemte dele af miljøspørgsmålet, skulle tage stilling til alle de andre emner, der arbejdes med i miljøbevægelsen. For eksempel skulle Kollektivt Trafik Forbund have en holdning til tilsætningsstoffer i fødevarer.

Tid og kræfter

Endelig ville opbygningen af et overordnet organisationsapparat lægge beslag på en del af miljøbevægelsens kræfter. Der ville med andre ord ske en overflytning af ressourcer væk fra det lokale, konkrete arbejde mod miljøødelæggelsen. En sådan ændring i prioriteringen ville ikke være noget fremskridt i kampen for et bedre miljø — det var vi da også enige om på mødet i Askov.

Mål og midler

Til gengæld fremhævede vi det positive ved linjen i den nuværende arbejdsform. Her sker der ikke nogen adskillelse mellem mål og midler: Vi er ikke interesserede i, at nogen skal bestemme over andre indenfor miljøbevægelsen, derfor arbejder vi selvfølgelig heller ikke gennem et mere centraliseret system. Miljøbevægelsens selvstyrende lokale grupper er den bedste måde at sikre folks direkte indflydelse på egne levevilkår.

Skiftende samarbejde

Eksistensen af mange forskellige miljøgrupper giver os desuden en afgørende taktisk fordel — vi bli'r så godt som uberegnelige for miljøets fjender! I en konkret miljø sag er det muligt for os at indgå alle mulige alliancer, der kan arbejde på mange forskellige niveauer. Den ene dag arbejder en lokal NOAH-gruppe for eksempel sammen med fiskere og parcelhusejere ved Århusbugten, den anden dag sammen med beboerforeningerne og cyklisterne og den tredje dag sammen med Danmarks Naturfredningsforening eller en lokal miljøliste. Vi kommer til at danne afvekslende og fleksible samarbejdsformer — levende som det miljø, vi kæmper for.

Personlig udvikling

Den nuværende arbejdsform lægger ikke bare vægt på de konkrete miljømæssige resultater. Arbejdet i

de små, selvstyrende grupper giver også maksimal mulighed for personlig udvikling både med hensyn til handlinger og holdninger. »Lidenhed er en styrke,« sagde Kirsten fra Brovst Kommunes Miljøforening. Alle bliver nemlig nødt til at gøre alting — sætte plakater op, skaffe oplysninger, gå til møder med repræsentanter fra officielle instanser og formulere sig skriftligt og mundtligt. Disse mangeartede gøremål giver baggrund for at udvikle egne og fælles holdninger.

Status nu

Diskussionen om samar-

bejde i miljøbevægelsen er lige så gammel som miljøbevægelsen selv. Mødet i Askov opsummerede på bedste vis den nuværende situation: de talløse, forskelligartede miljøgrupper landet over, der samarbejder om konkrete problemer, varetager miljøets interesser langt bedre, end en overordnet landsorganisation ville kunne gøre. Mødets direkte resultater — årligt miljøtræf og udvidet indbyrdes kommunikation — ligger i umiddelbar forlængelse heraf.

NOAHs Aktualitetsgruppe

Glostrup Jernstøberi

Glostrup Jernstøberi blev oprettet omkring århundredeskiftet. I hvert fald siden miljøloven trådte i kraft, er der ikke sket miljøforbedringer på virksomheden. Beboerne i nærheden er stærkt generede af de kraftige udslip af støv og ildelugtende luftarter, som dels tilsviner vasketøj, vinduer m.v., og dels ødelægger folks lunger.

Lokalplanforeningen GL-41 er opstået som en beboerprotest mod en lokalplan for et område omkring Glostrup Jernstøberi. Et af klagepunkterne over lokalplanen var, at kommunen havde planlagt, at der skulle lige en børneinstitution lige over for Glostrup Jernstøberi.

Enhver kunne se det uhensigtsmæssige i dette naboskab, og der blev fra myndighedernes side stillet nogle krav til virksomheden om bl.a. at bygge en 30

meter høj skorsten, hvorigennem udslippene skulle ledes. Selv disse beskedne krav til miljøbeskyttelse har virksomheden valgt at sidde overhørig. I stedet har virksomhedsledelsen været snedig nok til at udnytte kritikken og bruge den som argument for at flytte virksomheden. At vores kritik var rimelig ses af, at myndighederne har fulgt den op med krav til virksomheden. Vi mener, at den egentlige grund til virksomhedens lukning er, at der er tale om et nedslidt og urentabelt produktionsanlæg, som alligevel skulle udskiftes. Når man så har fået kommunen til at købe skrottet og samtidig har søgt at placere ansvaret for lukningen på beboergruppen, må det kunne kaldes en fin forretning.

Lokalplanforeningen
GL-41

Hvem lukker virksom

Miljøsekretær Bjarne Jensen, Dansk Metalforbund mener, at miljøbevægelsernes arbejde skader fagbevægelsens bestræbelser mere end det gavner. NOAH-bladet har haft en samtale med Bjarne Jensen, der stærkt har støttet de bitre og hårde udtalelser, som Arbejdernes Fællesorganisation i efteråret har rettet mod miljøbevægelserne i forbindelse med eksplosionen på Sojakagefabrikken.

Det var med baggrund i frygten for at miste arbejdspladser, at 16-18 fællestillidsmænd fra Amager i efteråret fik Arbejdernes Fællesorganisation i København og Frederiksberg til at udtale bl.a. følgende: »Vi må på det skarpeste tage afstand fra de små pres-

sionsgrupper, der under dække af at være miljøværnere og arbejderklassens sande venner, nu åbenbart ser det som deres mål at få lukket vore arbejdspladser. Vi appellerer til vore kammerater over hele landet. Pas på! De egoistiske græsrodsbevæ-

gelsler skal nok hjemsejere med deres hysteri og totale mangel på solidaritetsfølelse med os.«

B.J.: Jeg vil godt i denne sag lægge vægt på, at vi i fagbevægelsen er valgte til at gøre virksomhederne bedre – menneskeværdigt, sikkerhedsmæssigt og miljømæssigt. Vi skal stå til ansvar over for vores kongres. Miljøbevægelsen er selvbestaltede grupper, der bare kan gå rundt på gader og veje og lave underskriftsindsamlinger, som kan få stor gennemslagskraft i pressen.

Fælles interesser

NOAH: Mener du ikke, at fagbevægelsen og miljøbevægelsen har nogle fælles interesser og dermed samarbejdsmuligheder?

B.J.: Vores målsætning er ikke at lukke virksomheder, men det er i høj grad miljøbevægelsens. De selvbestaltede grupper er ikke ansvarlige over for andre end sig selv. Derfor kan vi ikke samarbejde.

NOAH: Har du eksempler på, at miljøbevægelsen har fået lukket virksomheder?

B.J.: Vi har et klart eksempel, hvor Glostrup Kommune opkøber Glostrup Jernstøberi. Kommunen har fejlagtigt placeret en børnehave lige opad et støberi, som har ligget der i 100 år. Støberiet var vel ikke som det burde være; men den kampagne, som har kørt gennem de lokale sprøjter, har bevirket, at virksomheden nu skal flytte pr. 1. januar. En virksomhed med 75 ansatte. Hvor skal de gå hen?

NOAH: Men drejer det sig ikke her om en nedslidt virksomhed, som arbejdsgiveren alligevel ville lukke, fordi den er urentabel. Og så bruger han bare som argument, at miljøgrupperne er årsag til lukningen?

B.J.: I burde jo have tænkt på, at arbejdsgiverne kan udnytte jer. Tillidsmænd lader sig ikke sådan udnytte. Det er jo nok jeres store fejl, at I i praksis har en kolossal mistillid til vores valgte repræsentanter. I undervurderer fagbevægelsens styrke, fordi I er totalt fremmede over for det, der foregår på arbejdspladserne.

Fællesløb med arbejdsgiverne

NOAH: Miljøproblemerne omkring en industri hænger jo sammen. Arbejdsmiljø og det ydre miljø er ofte to sider af samme sag. Hvordan kommer modsætninger til arbejdsgiverne til udtryk, når det drejer sig om interesser i det ydre miljø?

heder?

B.J.: Fagbevægelsen er i skarp opposition til arbejdsgiveren på det indre miljø. Vi har en kongresbeslutning om, at vore medlemmer ikke skal være forsøgskaniner. Og på det område skal der ikke herske tvivl om vores politik. På det ydre miljø diskuteres problemer med sikkerhedsrepræsentanterne, og her vil jeg da ikke udelukke, at der kan være situationer, hvor det vil være naturligt med et samarbejde med arbejdsgiverne omkring en sag, hvor virksomheden er truet.

NOAH: Er I ikke bange for at komme til at køre fællesløb med arbejdsgiverne, når det drejer sig om det ydre miljø? Det er vel dem, som vil høste fordelene.

B.J.: Det er dem, vi forhandler med. Det er dem vi sidder sammen med i branchesikkerhedsrådene og kommer til at sidde sammen med i bedriftssundhedstjenesten. Lad os bare kalde det en modstander; men vi håber, at det er en samarbejdspartner. Vi er jo lige ansvarlige over for loven.

Arbejdsgiverne er bundet af miljøloven

NOAH: Men i forhold til det ydre miljø har I jo ingen reelle samarbejdsmuligheder med arbejdsgiverne. Arbejdsgiverne har industrirådet, som har indflydelse på miljøloven, og som sidder i miljøankenævnet. I har formelt ikke en pind indflydelse på de ting.

B.J.: Vi har da miljøloven, som arbejdsgiverne er bundet af på det ydre miljø, ligesom de er bundet af arbejdsmiljøloven på det indre miljø. Nu er det jo ikke alle virksomheder, der har problemer med det ydre miljø. Der er dog nogle. Det er klart, at sådanne

problemer også bliver diskuteret i sikkerhedsorganisationen på den pågældende virksomhed. Der kan vi godt komme i den situation, at sikkerhedsrepræsentanten måske vil være med til at gå arbejdsgiverens ærinde for at finde en alternativ løsning, så arbejdspladsere kan bevares. Derudover mener jeg ikke, at fagbevægelsen kan gå ind i diskussionen om det ydre miljø; fordi denne diskussion kører på helt andre planer. Den kører via miljøministerium og miljøstyrelse og så den enkelte virksomheds-ejer over for de problemer, han eventuelt skaber i forbindelse med det ydre miljø.

NOAH: Det må da i sidste ende også være i fagbevægelsens interesse, at det ydre miljø bliver til at leve i. Det har været karakteristisk for sagen omkring Sojakagefabrikken, at jeres fagforening ikke har villet acceptere, at ydre miljøproblemerne drages ind i diskussionen. Skal men ikke tage Bryggens beboere alvorligt, når de er angste for at bo opad en så farlig produktion som klorproduktion?

B.J.: Arbejderne mener ikke, at Sojakagefabrikken er en risikofyldt arbejdsplads. I denne sag er det tilidsmændene, som er kommet til os og har bedt os gribe ind. De har været bange for deres arbejdspladser. For at blive hørt, har Fællesorganisationen så lavet en udtalelse, som taler med store bogstaver om politisk udnyttelse af små selvbestaltede grupper. Sojakagen er trods alt stadig en arbejdsplads for os.

Arbejdspladser og miljøproblemer

NOAH: Hvordan kan det være, at I bliver så bange for at miste arbejdspladser, når der diskuteres mil-

jøproblemer?

B.J.: En arbejdsplads, der ikke kan gøres arbejdsmiljøvenlig, den skal lukkes. Og vi har da også eksempler på, at vi har sagt til virksomheder, at hvis de og de forhold ikke bliver ændret, så trækker vi vore medlemmer ud af virksomheden. Men hvis det lykkes jer at få forhindret genopbygning af Sojakagens ekstraktionsanlæg, så får I dermed lukket hele virksomheden. De forskellige produktioner derude er jo helt afhængige af hinanden. I den forbindelse vil jeg godt påpege, at når en så kraftig eksplosion ikke medførte nogen skader på klor-alkali-anlægget, som ligger ca. 200 m derfra, så må det betyde, at dette anlæg er overordentligt sikkert.

NOAH: Nu bliver fabrikken opført igen et eller andet sted — men gennemrationaliseret til det halve antal arbejdere måske. Hvem er det så, der nedlægger arbejdspladser?

B.J.: Noget af det tunge arbejde bliver sikkert automatiseret. Men en forudsætning for at resten af

virksomheden fortsætter er, at ekstraktionsanlægget kommer igang igen.

Døgnet har 24 timer

NOAH: Medlemmer af Dansk Metalforbund har også bopæl i nærheden af svinende produktion. Hvad skal de gøre, hvis de føler sig generede?

B.J.: Det er klart, at folk kan blive berørt af forurening fra virksomheder i det lokale område, hvor de bor. I en sådan situation kan man jo f.eks. protestere som enkeltperson eller gå ind i de lokale vælgerforeninger.

NOAH: Så vidt vi har forstået, er der nogen uenighed i fagbevægelsen om, hvordan miljøproblemer skal håndteres. F.eks. har SID i pressen udtalt sig i modstrid med Dansk Metalforbund.

B.J.: Det er ved forhandlingsbordet, vi skal løse vore problemer. Det er ikke i avisens spalter. Og jeg vil til slut godt slå fast, at er der nogen, der har gjort noget for miljøet, så er det fagbevægelsen og socialdemokratiet.

MN & HS

Et amerikansk forsøg

- Eller sandsynligheden for, at det umulige

indtræffer

PBB (polybromeret biphenyl) er et brandhæmmende middel, som normalt bruges til at nedsætte brandfarligheden af meget brandbare stoffer. Over tusind kg PBB blev i foråret 1973 ved et uheld blandet med husdyrfoder i staten Michigan i USA og solgt til landmænd. Der døde nogle køer, men de fleste overlevede og først efter et år blev forureningen opdaget og hele Michigan området eller 9 millioner mennesker var blevet forsøgskaniner.

PBB er et giftigt stof, som kan ophobes i fedtvævet. Sandsynligvis kan stoffet fremkalde kræft hos mennesker.

Myndighedernes reak-

tion har været den velkendte med at bagatellisere og bortforklare forureningen. Når præmiemalkebesætninger sygnede hen og døde blev det forklaret med dårlig pasning fra landmandens side.

PBB foureningen er beskrevet i bogen »PBB: An American Tragedy« af Edwin Chen. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc. 1979.

Det er en række usandsynlige uheldige omstændigheder, der ligger til grund for denne katastrofe — men der forekommer en gang imellem trods myndighedernes forsikringer — så længe vi omgives med giftige stoffer og farlig teknologi.

Miljøkamp - en debat

»I begrebet forurening ligger væsentlige modsætninger. Det, der er forurening for den ene, er det ikke for den anden. For arbejderen, der har brug for ren luft, rent drikkevand og sund mad, er ødelæggelsen af disse forhold forurening. Fabriksejeren har brug for et vandløb til at lede affaldsstoffer bort - det er for ham ikke forurening, men en nødvendig del af produktionen. Der er modsatte interesser i, hvad vandløbet skal bruges til, og de interesser kan ikke forenes. Heller ikke selvom man påberåber sig den økonoligske videnskab. Økologien kan ikke give svar på, hvordan samfundet skal indrettes.«

Citatet stammer fra den første artikel ud af i alt 9 i NOAH's forlags sidste bog - Miljøkamp. Det er en debatbog, der dels prøver at vise forskellige sider af den hidtidige og aktuelle miljøkamp og videregive erfaringer, dels at forklare hvorfor miljøkampen er nødvendig og hvilke perspektiver, der er for den fremtidige miljøkamp.

Strategidiskussionen er ikke særlig udviklet i NOAH, men forekommer endnu mere tiltrængt nu, hvor krisen trænger vores kamp i defensiven. Det seneste hug har vi fået fra Dansk Metal, der skælder os ud for ikke at ville andet end at nedlægge arbejdspladser.

Samtidig ser vi skridt i retning af en »økofascistisk« stat, hvor kontrollen med den enkelte udbygges udfra miljø-, ressource- og sikkerhedshensyn. I den forbindelse må statslige tanker, om at lade NOAH indgå i »miljøudvalg« under miljømyndigheder, ses - ren gidselvirksomhed med 2 formål: dels at legitimere og imødegå basismodstand mod statslige initiativer, dels at få kontrol med miljøkampen.

At der ikke er enighed indenfor NOAH ang. dette strategispørgsmål afspejles bl.a. af de 2 første artikler, der opridser forskellige synspunkter på, hvor det er, skoen trykker. Er kapitalismen smidig nok til blot at indsluse et »økologisk« ressourceforbrugsmønster på kapitalens præmisser, eller vil kapitalismens udvikling køre miljøet i smadder, hvis ikke miljøbevæ-

gelsen fører kampen mod miljøets undergang i alliance med stat og kapital.

Selvfølgelig er der uenighed inden for NOAH. Hvor skulle en enighed også komme fra? Men behov for debat - det er der!

Indhold

Som sagt er der altså 9 artikler, der for så vidt godt kan læses hver for sig. Alligevel er der en vis sammenhæng.

Den første artikel »Vækst og Miljøkamp« er et opgør med tanken om vækst og ressourceproblematikken som miljøkampens vigtigste mål. Et miljøproblem er ikke et problem før nogen definerer det som et problem, og derfor er miljøkampen uløseligt knyttet til de interessemodsatninger, der er i samfundet.

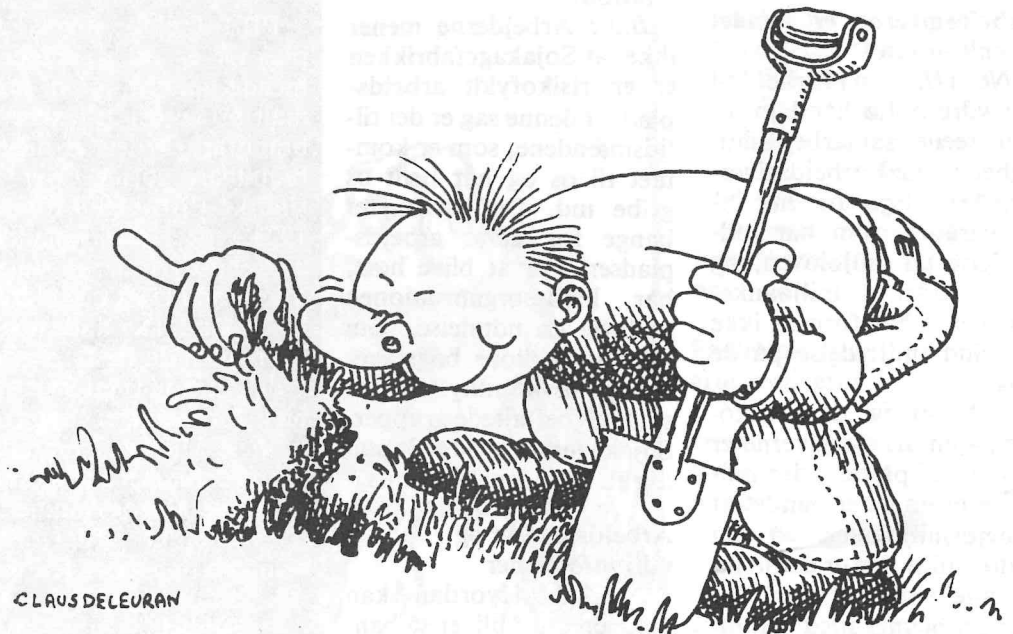
De tre næste artikler handler direkte om miljøbevægelsens arbejde. Dels en opsamling og vurdering

af det hidtidige arbejde dels nogle bud på det kommende arbejde.

»Strategi, fremtid - Grønt Parti?« giver en vurdering af miljøbevægelsens udvikling i forhold til den samfundsmæssige udvikling. Der tegnes forskellige fremtidsudsigter og forfatteren kommer med bud på hvordan miljøbevægelsens strategi skal være. I den forbindelse understreges vigtigheden af at undgå dannelsen af et liberalistisk »grønt parti«.

I »NOAH i går, i dag, i morgen« giver en fiktiv NOAH-gruppe et resume af udviklingen i aktioner og diskussioner inden for gruppen. Resumet efterlader en lidt mistrøstig NOAH-gruppe, der dog er i stand til at komme med deres bud på hvordan kampen skal føres fremover.

»Den der råber højt« handler om formidling. Hvilke effekter har forskellige aktioner haft på of-

CLAUS DELEURAN

Hvordan har græsrodderne det?

fentligheden, på magthaverne, på aktivisterne selv? Hvordan kan medierne bruges?

De næste to artikler handler om hvordan der føres/kan føres miljøkamp indenfor miljøbevægelsens regi.

»Miljøkampen ved en korsvej«. For at undgå den samfundsformation, Andre Gorz kalder for økofascismen, må miljøkampen udvikles fra ren protest — hvor man netop appellerer til staten om at løse problemerne. Forfatteren skitserer en lokalsamfundskamp — en kamp der skulle sikre en udvikling uafhængig af den kapitalistiske stat.

»Produktionskollektiver i miljøkampen«. Med udgangspunkt i erfaringer fra storkollektivet Svanholm prøver forfatteren at indkredse mulighederne for — og formålet med at leve indenfor »alternative livsformer« — der dog foregår indenfor samfundets rammer.

Som en overgang til de to

sidste artikler, der handler om miljøbevægelsen i forhold til staten bringes **løn-kamp — klassekamp — miljøkamp**«. Det er en samtale med Jens Benfeldt Jørgensen, der er formand for Metal i Køge og byrådsmedlem samme sted. Nogle faglige organisationer har udvist interesse i miljøspørgsmål. Hvordan kan miljø- og fagbevægelsen udnytte hinanden og hvilke fælleskrav kan der eventuelt opstilles?

I »Stat og Miljøkamp« gennemgås udviklingen i den statslige miljøforvaltning og den sættes i sammenhæng med den økonomiske og politiske udvikling som helhed. Statsapparatet viser sig — trods mange ord om borgerdeltagelse og nærdemokrati — at udvikle sig i centralistisk udemokratisk retning. Kampen mod dette kræver at miljøbevægelsen arbejder aktivt for en socialistisk strategi.

Den sidste artikel, »Kampen mod kræften« handler også om forholdet mellem stat og miljøbevægelse, men her tages fat på en speciel gren af miljøkampen — nemlig kampen mod kræft. Også her gennemgås de statslige initiativer, og der stilles et stort spørgsmålstejn ved statens behandling af grænseværdier.

Alt i alt er det en brugsbog, der kan danne diskussionsbaggrund i og uden for NOAH. Og til ære for både NOAH-medlemmer og potentielle vil jeg godt slutte med et citat fra bogens anden artikel:

»Det er nødvendigt for bevægelserne at stille krav op for, hvad der er nødvendigt for at bevare deres mobiliseringsbasis. Kravene kunne bl.a. være:

— Det skal være en oplevelse af, at det overhovedet kan nytte at deltage.

— Der skal være en accept af, at vi kan deltage med den lille smule, vi har overskud til, og på det område, vi selv forstår.

— Der skal ikke være noget pres til at acceptere meninger eller sammenhænge, som vi ikke selv er nået frem til en forståelse af.

— Vi skal sammen udbygge en vision af alle de gode ting, vi ønsker, så vi har den nødvendige kraft og mening til at føre miljøkampen.

— Vi skal støtte hinanden i forståelsen af kampens nødvendighed.

— Vi skal støtte folk til selv at skabe deres vision for, hvordan de i virkeligheden ønsker at leve — og acceptere, at de er forskellige fra vores egne. Kun på den måde kan vi mobilisere folk til at arbejde og til at påvirke andre på en positiv måde.

— Vi skal sørge for, at andre kan få kontakt og et arbejdsmiljø i de miljøfronter, der findes.

— Vi skal fastholde miljøbevægelsen, som bestående af fronter med præcise mål, så folk kan gå med der, hvor de selv føler det nødvendigt.

— Vi skal støtte dannelsen af nye fronter og nye lokalgrupper, uden at søge at bestemme deres kampform — men i stedet give dem erfaringer og oplysninger, når de selv ønsker det.

— Vi skal sørge for, at deltagelsen kan få aktive tilbud og oplysninger.

— Vi skal sørge for, at der mellem bevægelserne bliver en koordination, så sammenholdet kan styrkes.

— Vi skal sørge for, at oplysninger om miljøkampen og meningen med den bliver spredt på alle måder.

— Vi skal være bevidste om, at miljøgrupperne hænger sammen, og at deres aktivitetstilbud er mangesidige som problemerne.

— Vi skal kunne forstå, at overgangen mellem miljøkamp og politisk/økonomisk kamp bliver en stige af tilbud, hvor man kan indgå, som man føler sig klar til.«

T.K.N.

MILJØKAMP -
NOAH'S FORLAG.
184 SIDER, PRIS KR. 69

Dansk Pressenævn - spild af tid

I sagen om NOAH's klage over BT'journalistisk har Dansk Pressenævn udtalt følgende:

»En repræsentant for Miljøgruppen NOAH klagede over, at B.T. den 12. november 1979 på forsiden og på side 2 i en artikel om trusler mod Shell-raffineriet i Fredericia havde oplyst, at en »miljøgruppe« eller en »grøn terror-

gruppe« måske stod bag truslerne, og dermed havde rettet en grov mistænkeliggørelse mod en dansk miljøgruppe.

Miljøgruppen NOAH, der bl.a. arbejder i Fredericia, sendte den 14. november en protest til pressen mod denne mistænkeliggørelse. B.T. optog protesten i uforkortet form som et læserbrev den 16. novem-

ber, og redaktionen tilføjede, at B.T. på intet tidspunkt havde antydnet, at NOAH-gruppen-Fredericia kunne stå bag truslerne.

Over for Dansk Pressenævn gentog B.T. dette.

Dansk Pressenævn udtalte:

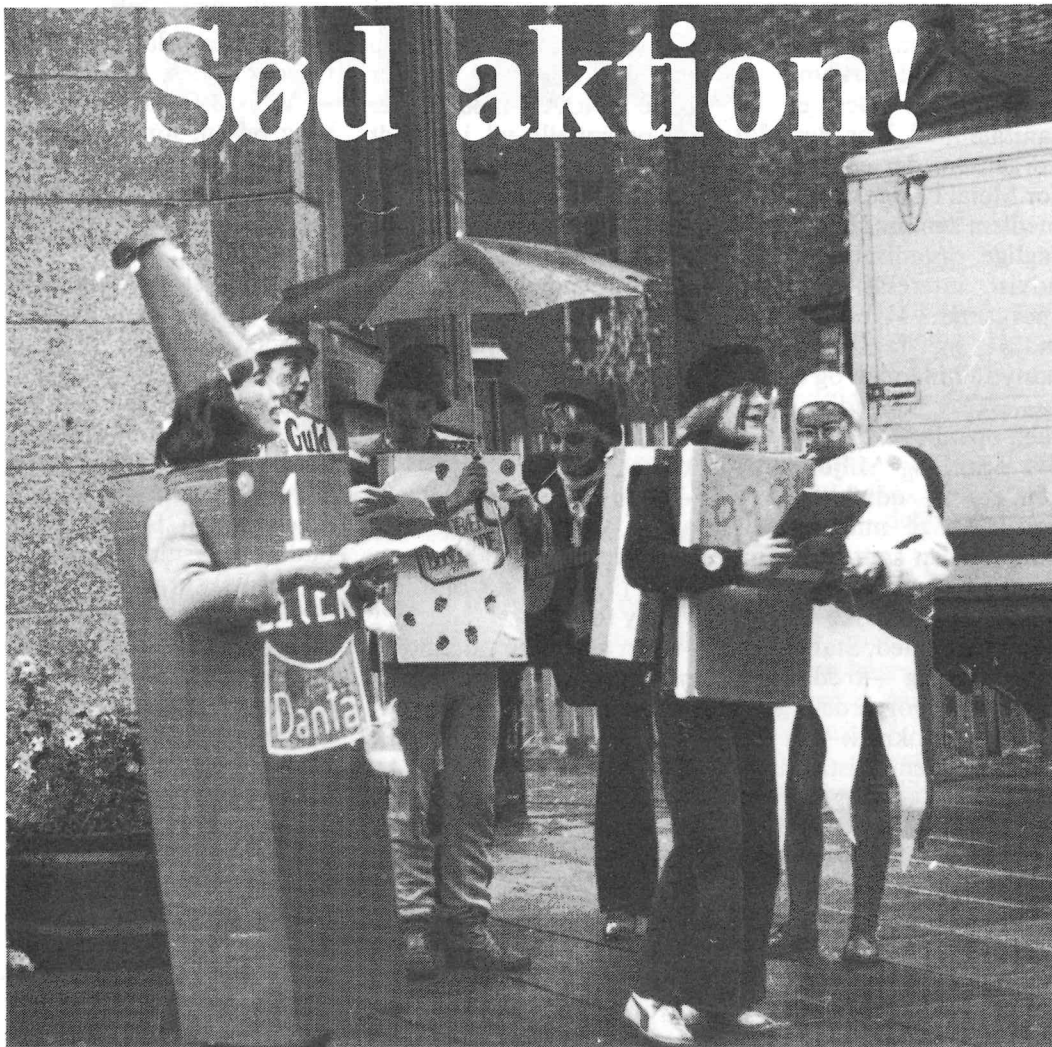
Da B.T. ikke ses at have gjort sig skyldig i overtrædelse af nogen presseetisk regel, vil bladet være at fri-

finde.«

Historien om »den grønne terrorgruppe« var selvfølgelig en forsidehistorie; men man skulle lede længe i bladet for at opdage NOAH's læserbrev.

Ud af 8 klager nævnet modtog i 1980 blev én afgjort til klagerens fordel.

Sød aktion!

Sukkeraktionen, som løb af stabelen over hele landet i uge 44, var arrangeret af en gruppe fra Foreningen af Yngre Tandlæger, (FYT). NOAHs madgruppe i København deltog efter en henvendelse fra FYT, med sin egen aktion.

Tandlægenes paroler under sukkeraktionen var orienterede mod generelle sundhedsmæssige aspekter ved et for stort forbrug af raffineret sukker. Vi mener, at man kan betragte sukker som et energigivende *tilsætningsstof*. Mange levnedsmidler *forurenes* med sukker, idet sukker, i de mængder der er tale om, anses for at være sundhedsskadeligt. De store mængder af sukker, der i stigende grad anvendes af fødevarerindustrien, må ses som et led i den forringelsesproces, der sker i takt med en stigende industrialisering i produktionen af vore levnedsmidler.

Under slagordet, »STOP SUKKERMISBRUGET«, har man fra tandlægenes side opstillet tre krav:

- alle varer skal deklareres med tydelig angivelse af sukkerindhold,
- sukkerindholdet i en række varer skal begrænses,
- slik skal placeres 1,5 me-

ter over gulvet i supermarkeder.

Disse krav vil måske forekomme nogen, ikke at være politisk vidtgående nok, idet de overhovedet ikke berører de økonomiske mekanismer, der ligger til grund for forbrug af fødevarer, kostvaner, reklame, m.m. Men kravene

begrundes med et ønske om, at den enkelte i første omgang må kunne have indflydelse på sit eget sukkerforbrug.

Sukkervaner og -vaner

Danskerne indtager i gennemsnit 52 kg raffineret sukker pr. indbygger pr. år. Ca. 40% købes af forbrugeren under betegnelsen sukker, mens 60% fås som »skjult sukker« i industrielt forarbejdede fødevarer. Forbrugsmønstret var i slutningen af 1950'erne omvendt, mens det samlede forbrug var omtrent det samme som idag. D.v.s., at yderligere 20% af den samlede sukkermængde ikke mere forbruges frivilligt, men ufrivilligt gennem industriens produkter. Denne ændring skyldes sandsynligvis den beskatning af forbrugssukker, (men ikke af industrisukker), som blev indført i 1976. Beskatningen medførte således ik-

ke den forbedring af kostmønstret, som mange havde håbet. De Danske Sukkerfabrikker fik nu, istedet for direkte til forbrugeren, afsat deres produkter til industrien, som gladeligt hældte ekstra sukker i næsten alt, lige fra frugtyoghurt, müsli, leverpostej, spegepølse, sild, over brød og færdigretter, til kager, juice, slik, m.m.

I levnedsmiddelloven står der om deklarationspligt, at man i industriprodukter *kan* deklarere sukkerindholdet, men ikke at man skal. Vi finder, at kravet om deklarering bør udvides til et krav om, at deklarering skal omfatte oplysning om, hvor stor en del af varens kulhydratindhold, der er »tilsat sukker«.

Sukker og sygdom

Der er sket væsentlige ændringer i den danske normalcost i de sidste 50 år. Den energimængde, vi får i form af protein, har holdt sig nogenlunde konstant gennem årene. Derimod har kosten fået et højere fedtindhold på bekostning af den energi, der kom fra kulhydraterne. Samtidigt har arten af de kulhydrater, vi indtager, ændret karakter fra at være grove, langsomt absorberbare kulhydrater, i form af grove mel- og grynprodukter, kartofler og kål til at være raffinerede kulhydrater, i form af raffineret mel og *sukker*. Cerealieforbrug er faldet fra 100 kg til 70 kg pr person pr. år i perioden. Mens raffineret sukker i begyndelsen af 1950'erne bidrog med ca. 14% af den daglige energi, bidrager sukker idag med 15-17%.

Der er flere konsekvenser af dette sukkerforbrug: — der er risiko for fejl- og overernæring; dels fordi sukker overhovedet ikke har nogen næringsværdi og tager pladsen op for levnedsmidler med proteiner, mineraler og vitaminer;

dels fordi sukker er en meget koncentreret form for energi.

— vores kostmønster idag, højt fedt- og sukkerindhold og meget raffinerede produkter, forbindes med en række »civilisationssygdomme« såsom overvægt, forhøjet blodtryk, åreforkalkningsbetingede hjertekarsygdomme, sukkersyge, mavesår og tyktarmslidelser. Disse sygdomme optræder med betydeligt lavere frekvens i lande, hvor befolkningen får dækket over halvdelen af sit energibehov med gruppen af uraffinerede kulhydrater. I Danmark er det normalt kun at få dækket 40% af sit energibehov med kulhydrater, og her udgør sukker som før nævnt ca. 15-17%.

Hvorfor sukker alle vegne?

Sukker er først og fremmest et billigt råstof, sammenlignet med fx. kød eller frugt. Sukker optræder desuden ofte i forbindelse med et højt fedtindhold og/eller kødprodukter af dårlig kvalitet. Det bibringer, sammen med en række aromastoffer, konsistensmidler, m.m., varen et image af fx. leverpostej, kødpølse. Sukker har den egenskab, at det bedøver smagsløgene, d.v.s. at uheldige smagsindtryk kan skjules.

Sukker virker på organismen bl.a. ved en meget hurtig optagelse, (»hurtig energi« er et begreb, som er blevet brugt flittigt i reklameøjemed), men mobiliserer samtidig så meget insulin, at resultatet bliver en ekstrem hurtigt fornyet sultfølelse. Dette kan dels bevirke en for stor energiindtagelse, medførende overvægt, idet overskydende energi omdannes til fedtdepoter. Dels kan »sukkerbelastningen« af organismen blive så stor, at en person med disposition for sukkersyge, får sygdommen.

Alternativer

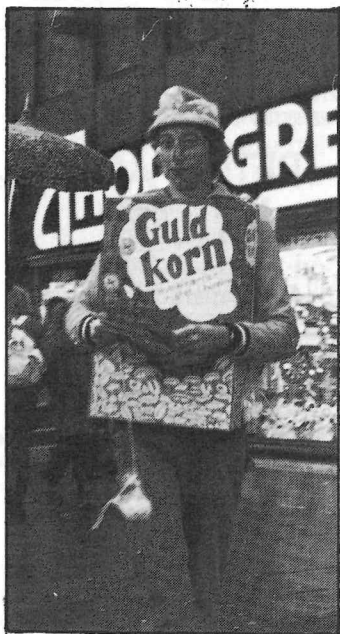
Det er udelukkende et

vanespørgsmål, hvor søde fødevarer skal være. I 2 millioner år har man kunnet klare sig uden raffineret sukker, som kun er ca. 200 år gammelt. Til sammenligning kan nævnes, at sukkerforbruget pr. indbygger pr. år i Kina kun er ca. 4 kg.

Der er mange andre ting end sukker, som er sødt, fx. frugt og honning. Vi har godt nok en naturlig trang til sødt, men i de mængder sukker konsumeres idag, er der nok snarere industriens behov og trang, som er afgørende.

Vi finder ikke, at kunstige sødemidler er noget alternativ. Dels er der tale om stoffer, som er mistænkt for at være sundhedsskadelige, fx. sorbitol, cyclamat og saccharin, dels er fx. sorbitol, i næsten ligeså høj grad som sukker, energigivende.

Alternativet må være en generel nedsættelse af sukkerforbruget, (misbruget!), såvel det private men ikke mindst industriens.

Hvor kan sukker undværes?

Det er nok tvivlsomt, om man kan fjerne sukker fra marengs og chokolade,

men sukkeret må først og fremmest væk fra fødevarer med en vis næringsværdi. D.v.s. dagligvarer som mejeriprodukter, brød, morgenmadscerealier, kød- og fiskepålæg og færdigretter.

Af levnedsmidler, hvor sukkermængden er for stor/unødvendig, kan nævnes frugtyoghurt, hvor varen er tilsat 15 g marmelade pr. 100 g hvoraf 7-8 g er raffineret sukker, d.v.s. 70-80 g sukker pr. liter.

Mange morgenmadscerealier, müsli, cornflakes, guldkorn m.m., indeholder mellem 15 og 50 g tilsat sukker pr. 100 g. I produkter som disse kan sukkeret fjernes helt. Det kan også forekomme barokt, at der findes lov for, at marmelade skal indeholde mindst 50% sukker, en lov, der stammer fra 1940'erne, hvor man var bange for at befolkningen ikke skulle få energi nok. Denne frygt er jo ikke ligefrem velbegrunderet idag.

Sukker er også overflødig i brød, hvor mængden af tilsat sukker varierer med 1-10%, og fx. leverpostej og pølser, hvor mængden ligger mellem 2 og 5%.

Kravet om tydelig deklaration af sukker, og kravet om nedsættelse af sukkerindholdet i en række levnedsmidler, må følges op af grundig oplysning om sundhedsmæssige og ernæringsmæssige problemer ved et stort konsum af raffineret sukker, da vi ellers, med den tilvæning der er sket, risikerer, at det samlede sukkerforbrug alligevel holder sig på de 52 kg pr. år.

Lotte Smith-Petersen,
Noah-Mad, København.

Kilder: Inger og Poul Erner Andersen, Kostvurdering, 1-2, Polyteknisk Forlag, 1978.

Miljøanke-

nævnet

og

Superfos

I det sidste nummer af NOAH-bladet blev sagen om Superfos' nye salpetersyrefabrik i Fredericia omtalt. Sagen var appelleret til miljøankenævnet, der nu har truffet sin afgørelse.

Iflg. Fredericia Dagblad d. 3/12 har miljøankenævnet tilgodeset stort set samtlige af Superfos' ønsker:

- Superfos må starte sit nye salpetersyreanlæg.
- Superfos må udlede 200 kg. kvælstofilter i timen. Miljøstyrelsen havde krævet, at der kun blev udledt 100.
- Superfos behøver ikke søge de 2 gamle anlæg miljøgodkendt sådan som miljøstyrelsen havde krævet.
- Superfos behøver ikke løbende at registrere spildevandet fra anlægget (hvilket miljøstyrelsen havde krævet at de gjorde).
- De kvælstofiltekoncentrationer, der må opstå i luften omkring Superfos, har miljøankenævnet tilladt dobbelt så store som miljøstyrelsen.

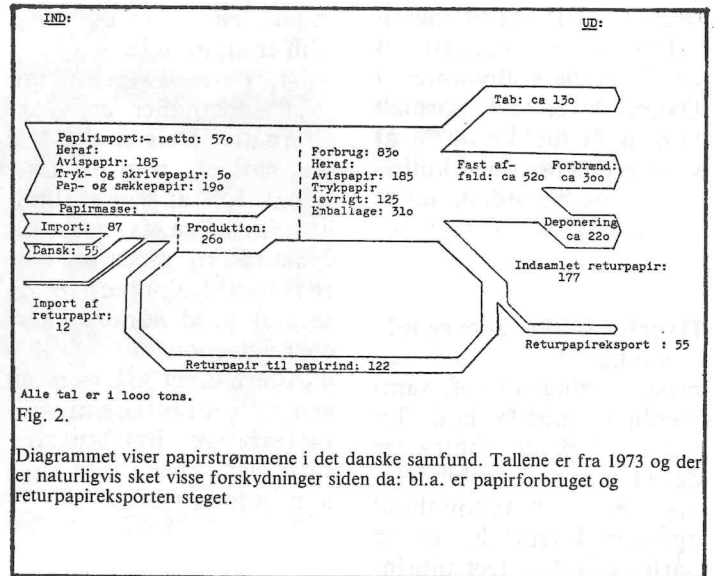
På NOAH's nyligt afholdte halvårsmøde blev miljøkongressen i Askov diskuteret. Bl.a. diskuterede vi om miljøbevægelsen skal satse på at blive repræsenteret i miljøankenævnet. NOAH's holdning er uændret efter såvel miljøkongressen som halvårsmøde. *Miljøankenævnet skal væk!*

Gamle aviser og fed profit

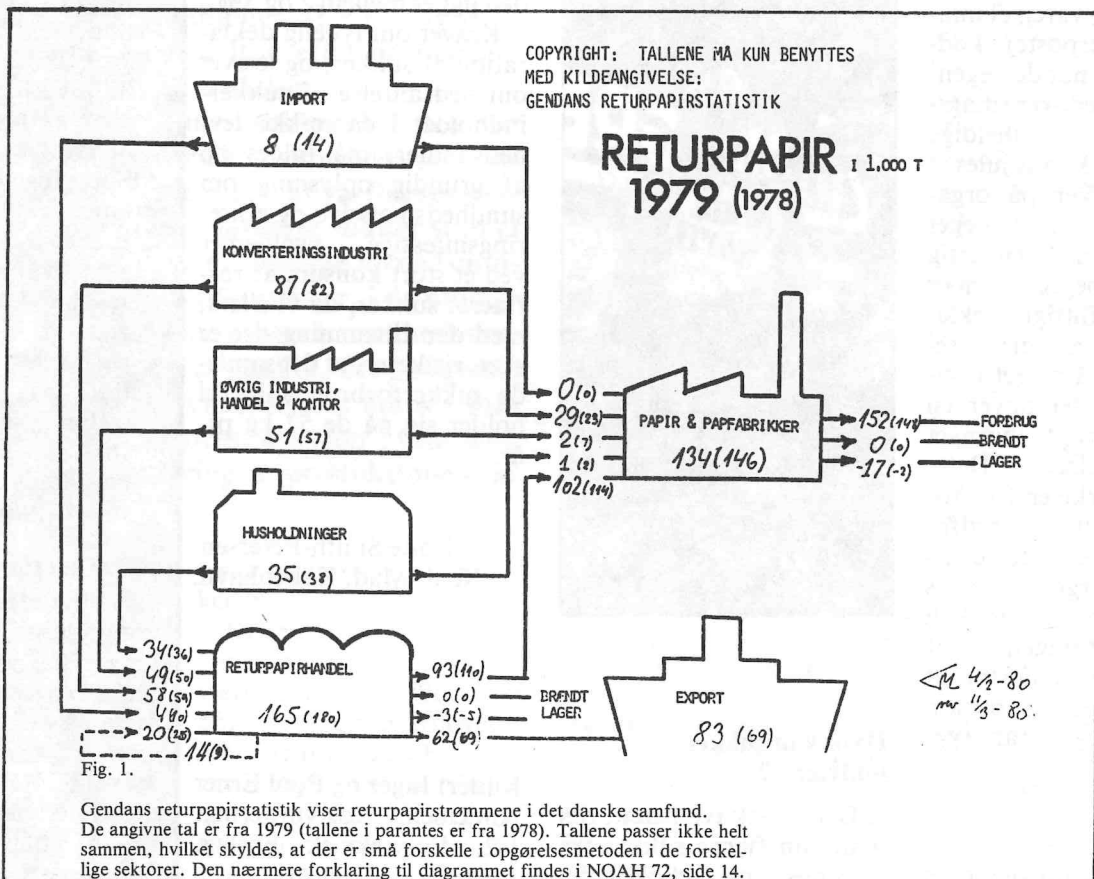
I sidste nummer af bladet bragte vi en artikel om »Gamle aviser og fed profit«, der handlede om returpapirbranchen og priser på »gamle aviser«. Desværre var to figurer og forfatternavnet faldet ud. Det bringes nedenfor.

I mellemtiden har vi modtaget et svar på artiklen fra Søren Wissum, direktør for Dansk Returpapir ApS, der er en »fælles interesseorganisation« for brugtpapirhandlerne og papirfabrikkerne. Søren Wissum mener, at artiklens argumentation var »urigtig og overfladisk«. Det er dog vanskeligt at se, at Wissums artikel, som bringes nedenfor, modbeviser den første artikels væsentligste påstande. Desuden mangler stadig en nærmere redegørelse for, hvordan den pris, som avisindsamlerne får for deres aviser, fremkommer og hvor meget branchen tjener på dem.

Forfatter til artiklen, Birgitte Lauersen.

Diagrammet viser papirstrømmene i det danske samfund. Tallene er fra 1973 og der er naturligvis sket visse forskydninger siden da: bl.a. er papirforbruget og returpapireksporten steget.

Gamle aviser og uvedehæftige påstande

Bladets artikel »Gamle aviser og fed profit« (nr. 72, oktober-80) var forstemmende, fordi dens argumentation var urigtig og overfladisk. Og hvad værre er: — NOAH (forfatteren er ikke navngiven, så jeg må gå ud fra, at artiklen dækker NOAH's synspunkter) kunne med største lethed have fået korrekte oplysninger om de forhold, man beskriver. F.eks. ved at tage telefonen og spørge!

I stedet valgte man altså at »dybdebore« for at se, om returpapirhandlere nu også er »idealistiske«.

Lad det være sagt med det samme: — Danske genvindingsindustrier, bl.a. returpapirhandlere driver genbrug som forretning. Og samtidig løser de betydelige samfundsmæssige opgaver og skaber fast beskæftigelse for mere end 2.000 mennesker. Det gør vel ikke sagen ringere. Endelig skaber de ved deres virke den praktiske baggrund for, at genbrugsidealene kan føres ud i livet og videreudvikles.

Afsnittet »Markedsforhold« er holdt på højt internationalt plan. NOAH mener, at »nogle« mener at store udenlandske papirfabrikker gennem opkøb af ekstra store mængder returpapir skaber en mangelsituation, i den hensigt at udrydde f.eks. mindre, danske papirfabrikker, der ikke har råd til at give de samme høje priser for returpapiret. Og så konkluderer man, at »De danske returpapirhandlere naturligvis har ladet sig friste af de stigende verdensmarkedspriser. På den baggrund skal den stigende eksport og »manglen« på returpapir ses«.

Jeg må skuffe NOAH med, at sagen er hverken så dramatisk eller så international. Den omtalte mangel på returpapir, der tvang enkelte papirfabrikker til at

importere, skyldtes ganske enkelt indførelsen af pristop herhjemme. Det betød, at man ikke måtte betale højere priser for returpapir, der skulle anvendes i Danmark, hvorimod returpapir til eksport fortsat havde fri prisdannelse. Dette blev omgående udnyttet af udenlandske opkøbere og enkelte hurtigt opdukkende danske eksportfirmaer. Men eksporten fra de eksisterende genvindingsindustrier steg ikke i denne periode.

Sagen er nemlig — hvad NOAH ved at vise bare lidt nysgerrighed kunne have fået at vide — at alle større genvindingsindustrier, der handler med returpapir, og alle danske papirfabrikker, der anvender returpapir som råvare er sluttet sammen i en fælles interesseorganisation — Dansk Returpapir ApS. Formålet hermed er primært at sikre, at papirfabrikkerne får deres behov for returpapir dækket gennem genvindingsindustrierne, inden et evt. overskud går til eksport. Man har truffet langtidsaftaler om størrelsen af de enkelte firmaers leverancer, medens prisfastsættelsen følger de normale markedsmekanismer.

I den nævnte mangelsituation blev prisstoppet ophævet for returpapir ved stor forståelse og hurtig handling fra Monopoltilsynet. Mindre end en uge efter var den indenlandske forsyning med returpapir atter i normal gænge. Senere har papirfabrikker i enkelte tilfælde været nødt til at importere begrænsede mængder returpapir. Grunden har i hvert tilfælde været, at der i en periode ikke har kunnet indsamles tilstrækkelige mængder af en bestemt returpapirkvalitet i Danmark. Dette var f.eks. baggrunden for den opfordring til øget indsamling, som er faldet NOAH for brystet.

Returpapir er en særpræget råvare. Den kan ikke fabrikeres efter behov, og papiret findes i samme mængde, hvad enten man har mulighed for at indsamle det til genanvendelse, eller det skal bortskaffes som affald.

Den pris, man kan tilbyde indsamleren, afhænger i sidste ende af to forhold, nemlig

— hvad kan papirfabrikken få for sit færdige produkt i skarp konkurrence med tilsvarende produkter, fremstillet af »friske« fibre?

— hvad er prisen på »friske« fibre som råvare?

Og man må jo samtidig tænke på, at inden returpapiret på fabrikken kan anvendes på linie med »friske« fibre, skal det igennem en omstændelig og kostbar rensningsproces.

Kan returpapiret ikke fremskaffes til en konkurrencedygtig pris, er fabrikken tvunget til at gå over til andre råvarer, og så ender papiret som affald.

Erhvervsmæssigt — d.v.s. med normale investeringer og lønninger — kan aviser, ugeblade, emballage etc. kun indsamles, hvor det findes i store mængder. Men f.eks. en spejdetrop, der skal bruge penge til sine aktiviteter, skal ikke investere eller betale lønninger. De kan få et rimeligt udbytte af at indsamle papir. Ofte mere end ved basarer o.l.

Debat om genanvendelse er både rigtig og nødvendig. Men der kommer hverken mere miljøbeskyttelse eller genbrug ud af erklæringer om, at man vil dybdebore. Specielt ikke hvis man derefter spiser læserne af med en række overfladiske påstande, som man ikke engang har gjort sig den umage at kontrollere.

NOAH og den del af erhvervslivet, der arbejder med genanvendelse, har mange fælles interesser. Lad os hellere bruge tiden til at tale sammen om dem. Det vil gavne miljøet på mere end én måde.

Venlig hilsen
Søren Wissum

I en plastikverden

I en plasticverden.

I 1979 kom der en bekendtgørelse med nye grænseværdier for, hvor stort restindholdet af det kræftfremkaldende stof vinylchlorid (VC) må være i PVC-plastic, der bruges i forbindelse med levnedsmidler. PVC-plast laves ud fra VC. De gamle grænseværdier var fra 1977. På skemaform ser forskellene således ud:

	1977	1979
Plast til køkkenredskaber o. lign. må maksimalt indeholde	5	1
Plast til emballage af fødevarer må maksimalt indeholde	1	1
I levnedsmidler må der maksimalt være	0,05	0,01

Enheden er i milligram VC pr. kg.

Hvad er der sket på 2 år, der nødvendiggør denne skærpelse af kravene? Er fabrikkerne blevet bedre til at lave PVC uden VC? Har forhandlerne fået solgt det gamle varrelager af køkkenredskaber? Hvordan kan en skærpelse af kravene til indholdet i levnedsmidlerne finde sted uden skærpelse af kravet til den emballage levnedsmidlerne er pakket ind i? Det eneste, der virker sikkert er, at forbrugere gennem mange år er blevet udsat for høje koncentrationer af VC.

Bekendtgørelse nr. 172 af 29. april 1977.

Bekendtgørelse nr. 452 af 8. november 1979.

Det gælder dit helbred ..

»Det gælder dit helbred - et anklageskrift i en arbejdsskadesag«, pris 5 kr., Aktionsgruppen Arbejdere og Akademikere, Arnesvej 44, 2700 Brønshøj.

Pjecen, der er den syvende i en række af piecer om arbejdsmiljøspørgsmål, omhandler, hvordan myndigheder og læger har svigtet i en konkret sag, hvor tre stenhuggere ansat ved Københavns Kommune har pådraget sig erhvervssygdommen silikose (»stenlunger«) på grund af dårligt arbejdsmiljø. Silikose er uhelbredelig og har været kendt som erhvervssygdom i mange år. Arbejdstilsynet har ikke i første omgang foretaget sig noget for at få fjernet sundhedsfarerne fra arbejdsmiljøet og dermed forebygge yderligere tilælde af silikose. Lægerne anmeldte ikke silikose tilfældene til myndighederne, hvilket de har pligt til, når der er tale om erhvervssygdom.

Stenhuggersagen

Her følger et kort resumé af stenhuggersagen, som den er fremstillet i piecen:

I sagen med de tre stenhuggere gik der op til 23 år fra de første tegn på silikose blev observerede til

sygdomstilfældene blev anmeldt til sikringsstyrelsen. Dette skete endda først ved fagforeningens mellemkost. Sikringsstyrelsen var »kun« nogle få år om at beretne arbejdsskadeerstatningens størrelse, der i øvrigt blev latterlig lille. Stenhuggerne havde regelmæssigt været til undersøgelser på lungeklinikken, men var ikke blevet oplyst om, at de havde symptomer på silikose. Ligeledes blev disse silikose tilfælde ikke af lægerne anmeldt til arbejdstilsynet. Selv da arbejdstilsynet endelig blev stillet over for problemerne med sundhedsfarer i stenhuggernes arbejdsmiljø, blev der ikke stillet krav om, at arbejdsmiljøforholdene skulle forbedres. Der blev end ikke foretaget målinger til dokumentation af arbejdsmiljøets tilstand.

Erfaringer

Gennem eksemplet med stenhuggerne viser forfatterne, at man ikke kan stole på, at læger myndigheder og arbejdsgivere opfylder

deres lovformelige pligter i forbindelse med arbejdsskadesager. Man bør være kritisk over for undersøgelser; man bør inddrage sin fagforening på et tidligt tidspunkt; og man bør fastholde myndighederne på deres forpligtelser. Det er vigtige erfaringer, der kan drages til nytte af andre arbejdere, der har fået erhvervssygdomme — eller blot har mistanke herom.

Hvad er en erhvervssygdom?

Som en anvisning på, hvilke problemer man kan komme til at forholde sig til i forbindelse med arbejdssygdomme, når piecen et langt stykke hen ad vejen. En væsentlig og gennem de senere år mere og mere aktuelt problemstilling bliver imidlertid ikke belyst gennem stenhuggersagen: Hvordan får man arbejdsgivere og myndighe-

der til at anerkende en given sygdom som erhvervsbetinget, selv om der ikke kan føres »videnskabeligt bevis« for en entydig sammenhæng mellem sygdom og erhverv (arbejdsmiljø)? Silikose er jo en gammelkendt erhvervssygdom. Men hvad med f.eks. forskellige slags kræfttilfælde? Hvad med eksem, og hvad med kornisk hovedpine osv. osv.?

Hvor er visionerne?

Helt generelt savnes den mere visionsprægede diskussion af arbejdsmiljøforhold. Forfatterne problematiserer ikke selve arbejdsmiljølovgivningen og de samfundsforhold, hvorunder den er blevet til. Målet med piecen har været at formidle erfaringer med myndighedernes forvaltning af eksisterende love og regler, samt »eksperternes« (lægenes) rolle.

Pjecen er udarbejdet af en gruppe studerende på Den sociale Højskole i København i samarbejde med Den Københavnske Stenhuggerklub, Fællesklubben, Stadsingeniørens Direktorat, Aktionsgruppen Arbejdere og Akademikere samt Murersvendenes Fagforening af 1919 for København og Omegn. M.N.

Togprojekt - kommentar til DSB's rapport »Cykelprojektet«

»Vi er i Dansk Cyklist Forbund skuffede over, at DSB ikke har blik for de perspektiver, der ligger i et trafiksystem, som mere konsekvent udnytter cyklens og den kollektive trafik samlede muligheder. DSB hæfter sig ved en mængde praktiske problemer, som muligvis ville opstå, hvis man tillod medtagning af cykler i tog, men man er her end ikke indstillet på at iværksætte praktiske forsøg, der kunne klarlægge problemerne ved og behovet for en sådan ordning.«

Dansk Cyklist Forbund
Oktober 1980

Således indleder DCF sit 8-siders notat, som blev sendt til Hovedstadsrådet før et trafikudvalgsmøde den 5. sept. om DSB's rapport »Cykelprojektet«. Denne rapport peget på 4 muligheder for kombineret anvendelse af cykler og tog: 1. Medtagning af cykler i tog. 2. Betyggende parkeringsfaciliteter ved stationerne. 3. Forsendelse af cykler. 4. Cykeludlejning ved stationer.

Mens DCF og DSB stort set er enige om forbedringer vedr. de tre første muligheder, holder enigheden op ved den sidste mulighed.

DSB konkluderer, at det vil være umuligt, at medtage cykler i toget fordi: der ikke er plads i togene, togenes og stationernes indretning er uegnet, de nuværende korte rejsetider vil ikke kunne overholdes, andre passagerer vil blive generet og materiellet vil blive beskadiget, der er ikke personale nok.

DCF's notat imødegår argumenterne ved bl.a. at pege på at cyklisterne skal være selvhjulpne; ved at henvise til DSB's rapport, som indeholder eksempler på to ordninger i Holland og England, hvor erfarin-

gerne generelt er positive; ved at komme med forslag til løsning af nogle af problemerne og efterlyse dokumentation for andre.

For at få afklaret alle disse problemer, foreslår DCF, at der bliver iværksat to forsøgsordninger: en på S-banenettet og en på regionalnettet.

Men, som en stationsforstander udtaler: »(Så) tror, at cyklisterne stort set indtil videre må bide i det sure æble og være tilfredse med de nuværende forhold.«

J.F.N.